

Омельченко Вікторія Юрїївна

кандидат філософських наук,

член-кореспондент Академії політичних наук

До питання про міжнародну політику як «діалог культур», «культ» прав людини та «терапію насилля»

Окреслюються переваги міждисциплінарного діалогу між політологією, філософією і правознавством. Розглядається філософія як методологія «розуміння». Визначаються такі поняття політологічного вокабулярію як: «правова держава» та «демократія». Обґрунтовується, що уніфіковане право та культура є «офіційною» мовою міжнародної політики. Роль філософії не слід зводити ані до побудови ідеальних теорій, ані до функції дескриптивного опису, навпаки, її завдання — практикувати якісну аналітику і прогнозування. Мовою міжнародної політики є право, діалог багатоголосся, а не деспотія і монолог обраних. Сучасна ж міжнародна політика є ареною боротьби між варварською свободою та свободою розумною, між свавіллям обраних та ціннісно-нормативними засадами уніфікованого міжнародного права, які не мають географічних меж і регіональних кордонів, але, на жаль, уповільнюються «хиткими» експериментами відновлення «імперій» у ХХІ ст.

***Ключові слова:** міжнародна політика, філософія, філософія права, національна безпека, права людини, правова держава, демократія.*

У межах даної розвідки перед нами стоїть три ключові завдання. По-перше, обґрунтувати роль філософії як методології «розуміння». По-друге, окреслити суть і призначення зовнішньополітичної стратегії європейського співтовариства, а саме прояснити питання «культурних війн» Чужих та Інших. По-третє, проаналізувати питання прав людини у локальному контексті Європи та відтворити аргументи «pro et contra» щодо того чи є такі поняття як: «правова держава» та «демократія» — взаємообумовленими.

Філософія як методологія «розуміння»

На нашу думку, цикл соціально-гуманітарних дисциплін сьогодення потребує свого нагального оновлення, нам необхідна ефективна

методологія «розуміння» (мовою Г.-Г.Гадамера) [1], яка б, з одного боку, стимулювала якісний приріст «інтелектуального капіталу», а з іншого, — дозволяла вирішувати конкретні питання. Ми як філософи, політологи, соціологи живучи в глобальному, відкритому світі не маємо права говорити мовою виключно «ідеальних теорій» та «абстрактних ідеалів», що сторонні запитів та викликів бурхливої реальності. За оцінкою, знаного політичного філософа та філософа права Отфріда Гьофе: «філософія мусить цуратися як моральних повчань, так безпосереднього втручання в життя. Її справа — понятійне, аргументоване мислення і нічого, окрім цього мислення» [3, с. 240]. Наведений розлогий пасаж свідчить про ідейну спорідненість О.Гьофе та Г.Гегеля, який застерігав філософів від такої небезпеки як — абстрактність, яку вважав найбільшим «гріхом» мислення. Так, «Філософія права» Г.Гегеля [2] відображає методологічну настанову, згідно якої «конкретне» домінує над «абстрактним», завдяки чому вдається зберігати баланс між правом «яким воно є» і «яким воно має бути». Звідси, очевидно, що, текст «Філософії права» є ані повчанням, ані детальною інструкцією, а є — методологією розуміння першопричин тих чи інших похідних явищ [14].

Ми вважаємо, що роль філософії не слід зводити ані до побудови ідеальних теорій, ані до функції дескриптивного опису, навпаки, її завдання — практикувати якісну аналітику і прогнозування. Відповідно, ми висуваємо гіпотезу, згідно якої філософія є однією з найефективніших методологій розумного пізнання, що дозволяє вивчати як природу соціально-суспільних відносин, так і обґрунтовувати їх мовою «сильних аргументів». Філософія є наукою із строгим поняттєво-категоріальним апаратом, із джерел якої виводять підставу на самостійне існування й інші галузі знань і наук. «Філософія, саме тому, що вона є проникненням в розумне, і є осягненням наявного, і дійсного» [2, с.53]. На відміну від юриспруденції, яка за оцінкою мислителя зводиться до роботи із протиріччями, філософія покликана вивчати глибинні засновки права і доводити їх достеменність у формі точного, конкретного, ясного поняття. Узагальнюючи, зазначимо, що хоча філософія й пишеться з предикатом «як має бути» з точки зору світу ідей, але вона завжди зорієнтована на саму дійсність. Прикладом чому слугують такі її підрозділи як: «філософія права», «філософія політики», «філософія бізнесу», які і є тією практичною філософією, що сприяють якісному поступу соціогуманітарної стратегії розвитку України. В даному аспекті, слушно пригадати думку М.Мамардашвілі, який твердив, що «ідеальне завжди має бути аспектом реального» [12, с.203].

Виходячи із таких змістовних передумов, ми розглядаємо філософію як дієву методологію «розуміння» і переходимо до осмислення основ зовнішньої політики.

Уніфікованість права та «діалог культур» як офіційна мова міжнародної політики

Що таке зовнішньополітична діяльність? Це, перш за все, — мистецтво діалогу з Іншими виходячи з принципів рівності, толерантності, взаємовизнання, що досягається завдяки загально визнаним і уніфікованим принципам, нормам та положенням міжнародного права. Даний умовивід є нічим іншим як переінтерпретацією 18 статті Конституції України, що окреслює мету зовнішньополітичної діяльності України [7]. Сенси якої, в свою чергу обумовлені Віденською конвенцією про дипломатичні зносини (від 18 квітня 1961 р.) в якій закріплені принципи суверенної рівності держав та визначена сумісна мета усього розумного світового співтовариства як досягнення міжнародного миру і безпеки. Безперечно, що останні події у царині світової політики красномовно свідчать на користь того, що мир регіонального масштабу є основою безпеки глобального порядку. Оскільки, мета для усіх єдина — мир і безпека, відповідно слід обрати найефективніші засоби для її досягнення, якими є побудова мережі діалогу, «мовної гри» (термін Л.Вітгенштайна) та перекладу однієї культури на іншу. Разом з тим такий рівень діалогу взаєморозуміння починається лише з моменту визнання співрозмовником «правил гри», що є ознакою його «цивілізованості». Такий перелік «правил гри» виявляється принаймні у вигляді уніфікованої системи права, дотриманні прав і свобод людини, забезпеченні соціальних гарантій громадянина. У даному аспекті базових принципів і головно соціальних цінностей і функціонують «Amnesty International», «Venice Commission», мета останньої — впровадження демократії через право, що досягається, завдяки впровадженню уніфікованої системи міжнародного права засобом таких критеріїв як приведення регіональних державних інституцій до високих стандартів європейського порядку. Звідси, очевидно, що право — це не просто диктатура норм і імперативів кодексів, але й ціннісний компас, що об'єднує усе розумне світове співтовариство. Адже, чим є принципи свободи та рівності виголошені ще в далекому 1791 р. на сторінках Конституції Франції? Вони є нічим іншим як ідейним смыслом, ціннісним ядром, що втілюється у життя завдяки механізму норм і положень уніфікованої правової системи.

Ми переконані, що право і культура є мовою міжнародної політики. На нашу думку, право і культура взаємообумовлюють одне одного і створюють «картину світу». У даному контексті перед нами розгортається ще одна дилема, що потребує критичного аналізу. Що ж таке «культурні війни» та в чому полягає відмінність між зіткненням «картин світу» Чужих та Інших? Ми переконані, що право як і інші інституції державного устрою віддзеркалюють смисли культури. Які в свою чергу формують певні «фрейми» культури мислення, культури сприйняття та культури переконань. Це звичайно не означає, що кожна із соціальних ланок пише свою історію ідентичностей, але безперечно, що зріз культурних нашарувань знаходиться десь на рівні несвідомого і передається у спадок наступним поколінням через звичаї та традиції. Пригадаємо Е.Гусерля [15], який називав таке неproblemатичне, некритичне сприйняття культури, традицій, і разом з цим передсудів — станом «природної настанови», який можна подолати засобом феноменологічної редукції.

Якщо та чи інша держава буде свою «культурну картину» світу як локальну, гомогенну, себто ізольовану, то відповідно і сприйняття відмінного «культурного світу» завжди буде Чужим, і викликати лише реакцію захисту свого «регіонального культурного світу» усіма можливими засобами. За таких умов зовнішня політика та соціально-гуманітарна стратегія держави зводиться до монологу абсолютних цінностей, що веде до замкненого кола боротьби з чужинцями, при чому такий рецидив боротьби і протистояння є нездоланим. Якщо ж ми будемо світ міжкультурних цінностей, то це означає що ми готові чути голос Інших, а не чужих «картин світу», тобто ми готові до діалогу, до «мовної гри» (термін Л.Вітгенштайна), комунікації. Наша мета — досягнути «розуміння» (мовою Г.Гадамера), «порозуміння» у діалозі, задля чого ми готові працювати над перекладом однієї культури на іншу, над діалогом культур, що є базовою умовою розумного співіснування з Іншими на засадах толерантності і взаємовизнання.

Мова консенсусу чи аргумент сили? Що ж переможе у сучасному світі? Із таким дискусійним питанням звернемося до аналізу статті Ф. Фукуями «Головування культури» [13] в якій до числа найбільш імовірних супротивників демократії сьогодення і майбутнього зараховуються «громадянське суспільство» і «культура», розвиток яких є взаємообумовленим. Демократія, за Ф.Фукуямою ґрунтується на чотирьох рівнях: 1. «ідеології» (нормативні переконання); 2. «інституцій» (конституції, система судочинства, партійна система, ринкові структури та політична боротьба за таку винагороду як легітимність); 3. «грома-

дянського суспільства» (стихійно створені соціальні структури, що функціонують в межах політичних інститутів, але поза державою); 4. «культури» (від сім'ї до релігії та моральних цінностей). Саме культура є індикатором поступу «громадянського суспільства» і від неї залежить ефективність функціонування демократичних інститутів в цілому. Звідси, цілком очевидно, що «конфлікт інтерпретацій» із яким доведеться зіштовхнутись ліберальній демократії виникне на рівнях «громадянського суспільства» і «культури». Ф. Фукуяма цілком слушно вказує, що труднощі, що впливають на якість і безпеку життя у сучасних демократичних державах спричиняють соціальні і головню культурні відхилення від норми, які, за оцінкою дослідника, знаходяться поза межами можливостей інституційних рішень, тобто за межами державної політики. Гострим і екзистенційно трагічним прикладом зіткнення «культурних цивілізацій» є питання етнічних конфліктів і міграції, що значно видозмінюють політичну карту ще донедавна традиційних устоїв демократії. І трансформують дискурс від цінностей міжкультурного плюралізму до радикалізму крайніх правих переконань. Така зміна політичних настроїв і електоральних вподобань на мові культури перекладається як відповідь агресії на агресію і все більше набуває рис «замороженого культурного конфлікту» сьогодення. Ф. Фукуяма зазначає, що хоча «фашизм, іслам, необільшовізм» і не стануть глобальними ідеологіями, але нарощуватимуть свій потенціал у локально-регіональному вимірі [13].

Ми вважаємо, що функціонування державних інституцій тримається на дієвості соціальних цінностей, що не лише віддзеркалюються у переконаннях її носіїв, але й відтворюються у їх щоденних практиках. До числа базових соціальних цінностей належить: свобода, межі якої обумовлені «категоричним імперативом» і унеможлиблюють свавілля обраних, відповідальність, а також права — обов'язки, які і започатковують діалог довіри та сприяють якісному поступу політичної культури. Цілком, очевидно, що жодна світоглядно-ціннісна модель не може набути граничної підстави свого обґрунтування, бути абсолютною, вичерпаною. Ми маємо зважати на те, що джерело цінностей складають не лише позитивні сенси, а й передсуди. Свідченням чого є вітчизняна історична картина, яка переобтяжена низкою радянських кліше, радянського символізму. І хоча перші кроки на шляху до декомунізації вже зроблені, однак вони не мають обмежуватись стихійним поваленням гранітно-монументальних пам'яток минулого. А й виходити на рівень якісного поступу цінностей як системи переконань і практики дій. Відповідно, еволюція цінностей має бути зумовлена не

лише природним поступом, але й бути цілеспрямованою засадою розвитку соціогуманітарної стратегії сучасної України, розумним постулатом її зовнішньої політики.

До питання про права людини у контексті глобального світу викликів та змін

Смислові конотації щодо поняття прав людини, ми можемо почерпнути із таких широко відомих нормативно-правових статутів як: Французької Декларації прав людини і громадянина 1789 р. та Віргінського Біллю про права 1776 р., які проголошують та утверджують засадничі та «хрестоматійні» постулати щодо прав людини. Не зважаючи на те, що ідея прав людини була сформульована ще в далекому XVII ст. Дж. Локком своє інституційне оформлення та нормативне значення вона отримала лише у XX ст. ставши індикатором людяності. Так, 10 грудня 1948 року, Генеральна асамблея ООН прийняла Загальну декларацію прав людини. У Преамбулі до якої чітко зазначено, що варварський досвід Другої світової війни був тим рішучим поштовхом до проголошення «прав людини як спільного ідеалу, якого мають прагнути усі народи і нації» [10, с.15]. Останній документ зафіксував смисли права і аксіології, став своєрідним нормативно-ціннісним компасом цивілізаційного вибору розумного світового співтовариства, що має універсальну значущість у царині публічної політики. Однак, публічна політика не завжди тотожна реальним діям, так само як виголошені слова не завжди підкріплюються справами.

Не безпідставно, можна твердити, що публічна політика деяких країн є імітацією такого цивілізаційного вибору і жодним чином не відображає європейські цінності. Сучасний відкритий світ характеризується таким ефектом «симулякру»/імітації (Ж.Бодріяр) і позначається хронічним «конфліктом інтерпретацій» (П.Рікер), коли ті, хто здійснюють теракти водночас їх і засуджують. Тонка, дипломатична мова провідних міжнародних інституцій, зокрема таких як Рада Безпеки ООН перетворюється на символічну, що лише стримано засуджує сам факт насилля без вказівки на адресата. За оцінкою, О.Гьофе: «Організація Об'єднаних Націй Європи могла б бути дієвішою за скляний палац у Нью-Йорку» [3, с.214]. Попри наростання загроз у глобальному і континентальному світі, самоочевидних проблем з безпекою, які б мали згуртувати розумне співтовариство, ми, навпаки, бачимо, що посилюється поляризація світу на свій/чужий, на варварський/розумний, а вирішення конкретних питань щодо забезпечення прав людини є досить хитким. Підтвер-

дження чого знаходимо у царині міжнародної політики. Це і вихід Великобританії з Євросоюзу (Brexit) і зростання рейтингу крайньо правих партій, зокрема партії «Народний фронт» у Франції (фр. Front National), яку очолює Марін Ле Пен, що будує свою передвиборчу риторику всупереч загальним положенням європейських цінностей і на грані норм міжнародного права. Такі тенденції є дійсно загрозливими, адже вони підсилюють тенденцію до «мурування кордонів», а не побудови ефективного діалогу.

Звичайно залишається відкритим питання, що переможе у сучасному світі цінності чи приватні інтереси? Ідея чи амбіції, що підживлюються зростанням рейтингів? Формулювання такого риторичного питання ще більше переконує нас у тому, що у сфері міжнародної політики, міжнародного права, які є ціннісно-ідейним/аксіологічно-ейдетичним муром безпеки світового порядку не можуть домінувати одні лише інтереси. Пригадаймо, Рудольфа фон Ієринга [4] (1818—1892), який визначав право як поле боротьби інтересів проти тих, хто намагається зберегти монополію власних приватних інтересів. Звідси, Р. Ієринг висновує, що наша готовність захищати право виявляє нашу правову зрілість і є індикатором якісного поступу нації. Саме в боротьбі за право загартовується правове почуття, правова відповідальність. Варто відзначити, що захист права, боротьба із свавіллям та правовим нігілізмом є «заповіддю морального самозбереження — обов'язком відносно суспільства», який набуває свого всезагального значення [4, с.24]. Неготовність встати на захист права тотожна моральній індиферентності. Відтак, Р.Ієринг поруч з інтересом залишав місце і для ентузіазму, дискурс міжнародної політики, діалог про права людини має виходити не з інтересу, а з такого ідейного ентузіазму, що визначає стратегію розумного цивілізаційного вибору. Відповідно, в межах даної розвідки ми розглядаємо питання прав людини у контексті викликів міжнародної політики.

На початку даного дослідження, ми згадували про О.Гьофе, який зазначав, що: «філософська теорія не пропонує конкретних рецептів, вона прагне пізнання та розуміння» [3, с.240], а це засаднича ознака такої філософської дисципліни як герменевтика. І таким ключовим поняттям, центральною категорією концепції О.Гьофе є — «справедливість», яка є «засадничою фундаментальною умовою суспільного буття» та тим єдиним критерієм легітимності громадського примусу [3, с.241]. Оскільки, ми пригадали таке поняття як «примус» нам слід прояснити його смисл. З метою чого, ми звернемось до І. Канта, який стверджував, що держава відносно людини може застосовувати при-

мус і різні норми імперативно-атрибутивного порядку, але у людини має залишатися право на те аби з'ясувати підставу правочинності та легітимності того чи іншого рішення. Відповідно, І.Кант поруч із вимогою підкорення державному механізму боронить й межі людських прав, а саме вимогу розумної людини збагнути наскільки той чи інший вид примусу є правочинним. Людина, яка має сміливість послуговуватись власним розумом, здатна пізнати природу цієї правочинності. Більше того, на сторінках роботи «Відповідь на питання: Що таке Просвітництво?» [6] (1784) І. Кант наголошує на можливості публічно послуговуватись власним розумом щодо осмислення законодавств і висловлювати свої думки щодо його удосконалення [6, с.34], застосовуючи свою здатність критичного судження у конструктивній формі. Так, до пріоритетних прав народу належить — свобода друкованого слова, яка є єдиним «паладіумом» прав народу. Але у кожній свободі мають бути межі, аби вона не перетворилася на свавілля, і ці межі у філософсько-правовій концепції І. Канта є розумними. Зрештою, І. Кант твердить, що повага до права є безумовним обов'язком, більше того: «право людини має вважатися священним, яких би жертв це не коштувало пануючій владі» [5, с.302]. Таким чином, І. Кант намагається обґрунтувати апріорну значущість правових принципів та проілюструвати спосіб застосування даних принципів щодо правової емпірії. Повернімось до розмислів О.Гьофе у концепції якого центральною категорією є «справедливість», яка є тією базовою умовою рівності кожного у соціальній ієрархії. Формула такої «справедливості» полягає в наступному умовиводі: «якщо кожен, відмовляючись від чогось, отримує щось рівноцінне, тоді і сам обмін є справедливим» [3, с.242]. Таким чином, «справедливість» тримається на умовах обміну, який є взаємним та взаємовигідним.

«Демократія» vs «правова держава» у інтерпретаціях О. Гьофе

Чим же є правова держава в розумінні О. Гьофе? Це, перш за все, поєднання прав людини та демократії. Правова держава та демократія у концепції О.Гьофе є органічно взаємообумовленими поняттями. Разом з тим, О.Гьофе зберігає критичну дистанцію щодо досліджуваного предмету і жодним чином не ідеалізує демократію. Демократія, є тією базовою умовою, що дозволяє забезпечувати та гарантувати права людини та захищати її правову суб'єктність як громадянина, але, разом з тим, не є тією граничною підставою, що слугує на користь самообґрунтування

правової держави. Класичний проект побудови «справедливості» належить Дж.Ролзу, на відміну, від якого, О.Гьофе мовить про принцип «справедливості» виключно демократичної правової держави не намагаючись досягнути її всеосяжної та абсолютної значущості. Проекту «справедливості» поза конкретним історичним контекстом та без врахування його специфіки локального ґатунку не існує. Акцентуємо увагу на трьох засадничих смислах концепції О.Гьофе. Перший з яких полягає у тому, що організована сумісна співпраця з Іншими у формі права є нічим іншим як «втіленням практичного або соціального розуму» [3, с.8]. По-друге, О. Гьофе не зводить визначення права лише до якоїсь однієї з його атрибутивних характеристик — антропології, нормативності імперативного порядку, або монополії на легітимний примус. Право являє собою органічний зв'язок антропології права з етикою права, теорії права з соціальною філософією. На підставі чого, мислитель говорить про появу нової дисципліни — нормативної соціальної філософії [3, с.8]. Завданням якої є оцінка позитивного права. До речі, така функція оцінки позитивного права з позиції «світу ідей» є класичною для представників концепції «природного права». О.Гьофе у контексті міжнародної політики говорить про інтеркультурний правовий дискурс. Попередньо, ми говорили про питання «культурних війн», звідси дозволимо собі сформулювати софістичне запитання: «чи існує право нав'язувати іншим культурам домінуючу західну правову форму: демократичну конституційну державу», чи не є це продовженням давно засудженого культурного імперіалізму? [3, с.9]. Шукаючи відповідь на дане запитання, можемо зазначити, що базові засади правової держави, які характеризують західну традицію стирають специфічні, ексклюзивні риси, а є ознакою цивілізаційного вибору. Підтвердженням чому слугує факт, поширення універсальної мови, пригадаймо слова Умберто Еко, згідно яких — «мовою Європи є переклад» [9, с.11]. За оцінкою, Марка Крепона, що займається дослідженням проблематики європейських іншостей, «Європа» далека від культивування якоїсь власної «сутності», навпаки, вона є тим середовищем, що культивує універсальні цінності. Марк Крепон зазначає: «Тріумф Європи не був тріумфом якоїсь ідентичності, впевненої в собі та у своїх прерогативах», Європа створювалася «шляхом трансформації, тобто перебігу обміну, запозичень, перекладу» [9, с.17]. Відповідно, ідентичність Європи складена із циркуляції взаємовпливів, діалог якої побудований на нескінчених перекладах.

Продовжуючи тему «ідентичності» пригадаємо такого поборника італійського національно-визвольного руху як — Джузеппе Мадзіні (Guis-

sepe Mazzini) (1805—1872), який говорить про верховенство людяності, а не верховенство ідентичностей. Перш за все ми люди, і це об'єднує нас усіх, «Ламайте бар'єри, що розділяють вас. Долайте, керуючись розумом і мораллю, усі привілеї... Будьте між собою рівними, наскільки це можливо...Зі зростанням будь-якої нерівності пропорційно зростає і тиранія», — твердив мислитель [11, с. 277]. Лише там, де ідеться про таку культуру мислення і відкривається дискурс інтернаціонального обов'язку, співдотичність усіх націй. На підтвердження даної тези, зазначимо наступне: «Ми протестуємо, отже, проти будь-якої нерівності, проти всякого гноблення, хоча б де воно не чинилося. Тому ми й не визнаємо чужоземців. Ми розрізняємо лише справедливість і несправедливість...» [11, с. 273].

Право людини на життя, на такі соціальні гарантії як: належне медичне забезпечення, на доступ до навчання, на гідну роботу є тими базовими засадами, цінність яких є спільною для нас усіх. Демократична правова держава не є ідеалом, але вона характеризується ефективним функціонуванням соціально-суспільно-громадських інституцій, які підтримують баланс справедливості у суспільстві і унеможливають узурпацію влади (принцип «стримувань і противаг») та не залежать від індульгенцій обраних. Кожна з форм державного режиму як демократичних (ліберальна, консервативна...) так і недемократичних (авторитарна, тоталітарна) набуває специфічних рис у момент свого функціонування у конкретній картині світу, чисті теорії існують лише на папері, а в дійсності можливе відхилення від прописних істин. Разом з тим, порівнюючи різні форми державних режимів для нас найприйнятнішою є та, де ефективно функціонують суспільно-громадські інституції, що дає підставу говорити про правову державу. Відповідно, правовий інститут, цінність права і є тим засадничим мірилом, що об'єднує усе розумне світове співтовариство. Отфрид Гьофе твердить, що інтеркультурний дискурс є нічим іншим як «складовою частиною глобальної стратегії миру» [3, с.11]. Оскільки, для розумного світового суспільства є одна цінність — досягнення миру, терапія насилля, відповідно ми маємо модерувати діалог, а не культивувати монолог національних ідеологій. Завдання інтеркультурного дискурсу ускладнюється, адже його слід вести «не тільки з африканськими, а й іншими, наприклад, ісламськими державами» [3, с.45]. До речі, фактом такої перестороги, є те, що міжнародні угоди щодо дотримання прав людини, «після прийняття Заяви Об'єднаних Націй у 1948 р., ратифіковані тільки частиною ісламських держав» [3, с.45]. Для того аби почати діалог, таку «мовну гру» (Л.Вітгенштайн), слід прийняти уніфіковані «правила гри» перед

якими усі ми є рівними та вести мову про цінність людини, культивувати ідею її безпеки, задоволення базових потреб і дотримання соціальних гарантій та плекати її право — бути громадянином наділеним свободами і обов'язками. Щодо питання небезпеки «культурного імперіалізму», то вона, за оцінкою, О.Гюфе, «загрожує не з боку універсальних правових принципів, а полягає у «експорті» моделей поведінки, звичок споживання і чужої культури» [3, с.48], що може викликати кризи ідентичності. Поміж тим універсальні цінності є лише загальними тенденціями, що аж ніяк не заперечують специфічні ознаки. Змістовним і смисловим ядром інституту права є рівноправність, а антропологічною специфікою те, що людина народжується у певній культурі, «суміші» культур, що глибиною впливають на неї [3, с.51]. Ми усі є упередженими традиціями, звичками, які формують типи сприйняття і моделі поведінки. «Незаангажованих очей» немає. Для «повноцінного життя держава — не більше, ніж межі, умови та можливості справжньої людяності в її розмаїтті» [3, с.67]. Це — середовище співіснування з Іншими на умовах рівності і взаємовизнання.

У концепції «справедливості» О.Гюфе правова форма є важливішою за демократичну організацію, разом з тим цілком очевидно, що правова форма, яка характеризується вільним доступом до справедливого правосуддя, рівністю усіх перед законом і головно є ознакою ефективної роботи соціальних інституцій. Якщо таких характеристик можна досягти за умов іншої форми правління, то прийнятною буде і вона. Єдиний індикатор ефективності системи — задоволення інтересів громадян і процедура легітимації. Дозволимо собі сформулювати софістичне питання. Які форми державних режимів, окрім демократичної правової держави визнають цінність людини і забезпечують як її базові, так і конституційні права і свободи? Лише в межах демократичної правової держави ідеться про задоволення потреб не лише людини-споживача, а головно, людини-громадянина, що наділений критичним розумом і відповідальністю за власний вибір.

Звертаючись до теми суспільного договору, автор твердить, що це традиція Європи. Договірна теорія передбачає поєднання легітимності зі згодою кожного. «Обов'язковою залишається лише та публічна влада, вищим проявом якої є «держава», а сенсом — мир» [3, с.208]. Умовою суспільного договору є громадянське суспільство. Легітимною державу роблять не так номінальні ознаки, а захист прав людини та народний суверенітет.

Незалежною та самостійною є та держава, що забезпечує та гарантує своїм громадянам права людини і поруч з цим захищає права меншо-

сті та мирно живе зі своїми сусідами. На противагу яким, тоталітарні держави примушують своїх громадян залишатись у країні «за стіною та залізною завісою». Філософія Просвітництва поруч із культом критичного розуму протиставляє цьому право людини на міграцію. До Європи, «що обирає, належить кожен, хто, по-перше, бажає цього і, по-друге, сприймається так іншими» [3, с.212]. «Європейський правовий порядок потребує як спільного середовища, що тримається на своєрідній ціннісній спільноті, яка «виховує почуття Ми» та форум, публічного обговорення спільних цінностей [3, с.216]. Це і є запорукою відкритості політичного. Перша умова — «ціннісна спільнота» — вже виконана. Немає чітких ні географічних, ні формуючих ідентичність кордонів» [3, с.217]. Україна також досягла ціннісного рівня приналежності до Європи, разом з тим ще має пройти шлях якісного реформування базових інституцій у відповідності до стандартів Європейського Союзу. У даному контексті варто пригадати слова виголошені ще в далекому 1861 р. М.Костомаровим у роботі «Дві руські народності», що «українці — народ глибоко демократичний», якому близькі дух терпимості та толерантності [8, с. 38]. Ці слова-сенси слід враховувати як в межах внутрішньої політики так і в контексті зовнішньої політики України.

Безперечно, що норми міжнародного права є уніфікованими та єдиними для усього людського роду, однак останні події у світовій політиці ілюструють, що еволюція правової культури ще й досі триває. Отже, мовою міжнародної політики є право, діалог багатоголосся, а не деспотія і монолог обраних. Сучасна ж міжнародна політика є ареною боротьби між варварською свободою та свободою розумною, між свавіллям обраних та ціннісно-нормативними засадами уніфікованого міжнародного права, які не мають географічних меж і регіональних кордонів, але, на жаль, уповільнюються «хиткими» експериментами відновлення «імперій» у XXI ст. Що вказує на те, що уніфікована правова система, як і «ідея вічного миру» І.Канта не є самою дійсністю, а є ідеалом до якого ми прагнемо, регулятивною ідеєю, дороговказом з позиції вічних начал розуму. Разом з тим цілком очевидно, що якість освіти, потенціал людського капіталу, здобутки просвітництва розуму і культури, цінності демократії мають перемогти силу зброї та деспотизм авторитарної «істини». В протилежному випадку, якщо розумному співтовариству світу не вдасться досягти нехай не вічного, але, хоча б хиткого миру, то воно опиниться на «гігантському кладовищі людства» (мовою І. Канта). Така боротьба за свободу, гідність, цінності людства, приріст «інтелектуального» та «людського капіталу» є

метою, завданням і призначенням соціально-гуманітарної стратегії України сьогодення як частини єдиного цілого — розумного світового співтовариства.

Список використаних джерел

1. Гадамер Х.-Г. Истина и метод: Основы филос. герменевтики [Текст] / Х.-Г. Гадамер. — Общ. ред. и вступ. ст. Б. Н. Бессонова. — М.: Прогресс, 1988. — 704 с.
2. Гегель Г.В.Ф. Философия права [Текст] / Г. Гегель. — Пер. с нем.: Ред. и сост. Д. А. Керимов и В. С. Нерсисянц. — М.: Мысль, 1990. — 524 с. — (Филос. наследие).
3. Гьофе О. Розум і право. Складові інтеркультурного правового дискурсу [Текст]. — Пер. з нім. Л.А.Ситниченко, М.Д.Культаєвої. — К.: Альтерпрес, 2003. — 264 с. — («Сучасна гуманітарна бібліотека»).
4. Иеринг Р. Борьба за право [Текст] / Р. Иеринг. — Пер. с нем. П. П. Волкова. — М.: Тип. Грачева и Ко, 1874. — 78 с.
5. Кант И. К вечному миру [Текст] / И. Кант // Сочинения а шести томах. — Т. 6. — М.: Мысль, 1966. — С. 257—309.
6. Кант И. Ответ на вопрос: что такое Просвещение? [Текст] / И. Кант // Сочинения а шести томах. — Т. 6. — М.: Мысль, 1966. — С. 25—35.
7. Конституція України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
8. Костомаров М. Дві руські народності [Електронний ресурс] / М. Костомаров. — Пер. О. Кониський. — Київ-Лайпціг: 1920. — Режим доступу: <http://ukrclassic.com.ua/component/attachments/download/1005>.
9. Крепон М. Європейські іншості [Текст]. — Пер. з фр., післямова і прим. О.Йосипенко. — К.: Укр. Центр духов. культури, 2011. — 184 с.
10. Ломанн Г., Г'осепат Ш. Вступ [Текст] // Філософія прав людини. — За заг. ред. Ш. Г'осепата та Г. Ломанна. — Пер. з нім. О.Юдіна та Л.Доронічевої. — К.: Ніка-Центр, 2008. — 320 с. — С.15—31. — (с. «Зміна парадигми»; Вип.13).
11. Мадзіні Дж. Роздуми про демократію в Європі // М. М. Варварцев. Джузеппе Мадзіні, мадзінізм і Україна. — Монографія. — К.: Унів. Вид-во ПУЛЬСАРИ, 2005. — 304 с.
12. Мамардашвили М. Сознание и цивилизация [Текст] / М. К. Мамардашвили. — СПб.: Азбука, Азбука-Аттикус, 2011. — 288 с.
13. Фукуяма Ф. Главенство культуры [Электронный ресурс]. — Режим доступу: — <http://old.russ.ru/journal/peresmot/97-07-14/fuku.htm>.

14. Hegel G. W. F. Grundlinien der Philosophie des Rechts (Naturrecht und Staatswissenschaft im Grundrisse. Zum Gebrauch fuer seine Vorlesungen) [Text] / Georg Wilhelm Friedrich Hegel — Verlag: Suhrkamp Verlag. 2000. — 531 s.
15. Husserl, E. Philosophie Als Strenge Wissenschaft [Text] / Edmund Husserl. — Hamburg: Felix Meiner Verlag, 2009. — 140 s.

References

1. Hadamer Kh.-H. Ystyna y metod: Osnovy fylos. hermenevtyky [Tekst] / Kh.-H. Hadamer. — Obshch. red. y vstup. st. B. N. Bessonova. — M.: Prohress, 1988. — 704 s.
2. Hehel' H.V.F. Fylosofyya prava [Tekst] / H. Hehel'. — Per. s nem.: Red. y sost. D. A. Kerymov y V. S. Nersesyants. — M.: МЫСЛ', 1990. — 524 s. — (Fylos. nasledye).
3. H'ofe O. Rozum i pravo. Skladovi interkul'turnoho pravovoho dyskursu [Tekst]. — Per. z nim. L.A.Sytnychenko, M.D.Kul'tayevoyi. — K.: Al'terpres, 2003. — 264 s. — («Suchasna humanitarna biblioteka»).
4. Yerynh R. Bor'ba za pravo [Tekst] / R. Yerynh. — Per. s nem. P. P. Volkova. — M. : Typ. Hracheva y Ko , 1874. — 78 s.
5. Kant Y. K vechnomu myru [Tekst] / Y. Kant // Sochynenyya a shesty tomakh. — T. 6. — M.: МЫСЛ', 1966. — S. 257—309.
6. Kant Y. Otvet na vopros: chto takoe Prosveshchenye? [Tekst] / Y. Kant // Sochynenyya a shesty tomakh. — T. 6. — M.: МЫСЛ', 1966. — S. 25—35.
7. Konstytutsiya Ukrayiny (Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny (VVR), 1996, № 30, st. 141) [Elektronnyy resurs]. — Rezhym dostupu: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr>.
8. Kostomarov M. Dvi rus'ki narodnosti [Elektronnyy resurs] / M. Kostomarov. — Per. O. Konys'kyy. — Kyiv-Layptsig: 1920. — Rezhym dostupu: <http://ukrclassic.com.ua/component/attachments/download/1005>.
9. Krepon M. Yevropeys'ki inshosti [Tekst]. — Per. z fr., pislyamova i prym. O.Yosyenko. — K.: Ukr. Tsentru dukhov. kul'tury, 2011. — 184 s.
10. Lomann G., Gosepat Sh. Vstup [Tekst] // Filosofiya prav lyudyny. — Za zah. red. Sh. Gosepata ta G.Lomanna. — Per. z nim. O.Yudina ta L.Doronichevoyi. — K.: Nika-Tsentr, 2008. — 320 s. — S.15—31. — (s. «Zmina paradymy»; Vyp.13).
11. Madzini Dzh. Rozdumy pro demokratiyu v Yevropi // M. M. Varvartsev. Dzhuzeppe Madzini, madzinizm i Ukrayina. — Monohrafiya. — K.: Univ. Vydvo PUL'SARY, 2005. — 304 s.

12. Mamardashvily M. Soznanye y tsyvylyzatsyya [Tekst] / M. K. Mamardashvily. — SPb.: Azbuka, Azbuka-Attykus, 2011. — 288 s.

13. Fukuyama F. Hlavenstvo kul'tury [Elektronnyy resurs]. — Rezhym dostupu: <http://old.russ.ru/journal/peresmot/97-07-14/fuku.htm>.

14. Hegel G. W. F. Grundlinien der Philosophie des Rechts (Naturrecht und Staatswissenschaft im Grundrisse. Zum Gebrauch fuer seine Vorlesungen) [Text] / Georg Wilhelm Friedrich Hegel — Verlag: Suhrkamp Verlag, 2000. — 531 s.

15. Husserl, E. Philosophie Als Strenge Wissenschaft [Text] / Edmund Husserl. — Hamburg: Felix Meiner Verlag, 2009. — 140 s.

Victoria Omelchenko

Candidate of Political Sciences,

Taras Shevchenko National University of Kyiv

On the question of international politics as a «dialogue of cultures», «cult» of human rights and «therapy violence»

In this article the author justifies the benefits of an interdisciplinary dialogue between politology, philosophy, and jurisprudence. Analyzes and justifies advantages of the hermeneutic method in the context of the philosophy of law. It is underlined the role and significance of the magnitude of philosophy in the structure illustrated above philosophical and legal studies, its ability to combine the variety of interpretations in severity concept, critically rethink and interpret past experience, analyze contradictions of dogmatic positive law. It is specified that the complete understanding of legal philosophy is impossible without the historical and philosophical component, which reestablishes communication of succession of ideas and concepts. The language of international politics is right, polyphonic dialogue, not a monologue and despotism selected. The modern international politics is an arena of struggle between the barbaric freedom and freedom of reasonable between arbitrary selected and value-normative principles of uniform international law that have no geographical boundaries and regional boundaries, but unfortunately slowed down «shaky» experiments recovery «empires» in XXI century.

Keywords: *philosophy, philosophy of law, international politics, national security, human rights, jural state, democracy.*